

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Навчально-науковий інститут № 5

Кафедра кримінального права та кримінології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

**навчальної дисципліни Кримінальне право (Загальна частина)
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
081 Право**

Харків (Вінниця), 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 20.09.2024 № 9

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 19.09.2024 № 8

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від 30.08.2024 № 1).

Розробники:

1. Зав. кафедрою, д.ю.н., доцент Пахнін М. Л.
2. Професор кафедри, д.ю.н., професор Ємельянов В. П.
3. Професор кафедри, д.ю.н., професор Шульга А. М.
4. Доцент кафедри, к.ю.н., доцент Кундеус В. Г.
5. Доцент кафедри, к.ю.н., доцент Вапсва Ю. А.
6. Старший викладач кафедри Митрофанова Ю. С.

Рецензенти:

1. Професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Храмцов О. М.

2. Професор кафедри кримінального права і кримінології навчально-наукового інституту № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Ященко А. М.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
081 Право
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1. Поняття кримінального права	10	2		2		6	залік
Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність	10	2		2		6	
Тема № 3. Кримінальна відповідальність	10	2		2		6	
Тема № 4. Кримінальне правопорушення та його види	10	2		2		6	
Тема № 5. Склад кримінального правопорушення	10	2		2		6	
Тема № 6. Об'єкт кримінального правопорушення	10	2		2		4	
Тема № 7. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення	10	2		4		6	
Тема № 8. Суб'єкт кримінального правопорушення	10	2		2		4	
Тема № 9. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення	10	2		4		6	
Всього за семестр № 3:	90	18		22		50	
Семестр № 4							
Тема № 10. Стадії вчинення	12	2		4		6	екзамен

кримінального правопорушення						
Тема № 11. Співучасть у кримінальному правопорушенні	12	2		4		6
Тема № 12. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень	10	2		2		6
Тема № 13. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	16	2		6		8
Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності	8	2		2		4
Тема № 15. Покарання та його види	10	2		4		4
Тема № 16. Призначення покарання	12	2		4		6
Тема № 17. Звільнення від покарання та його відбування	12	2		4		6
Тема № 18. Судимість, її погашення та зняття	8	2		2		4
Тема № 19. Обмежувальні заходи й інші заходи кримінально-правового характеру. Заходи щодо юридичних осіб	12	2		4		6
Тема № 20. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	8	2		2		4
Всього за семестр № 4:	120	22		38		60

(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1. Поняття кримінального права	6	1		1		5	залік
Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність	6	1		1		5	
Тема № 3. Кримінальна відповідальність	10					10	
Тема № 4. Кримінальне правопорушення та його види	12			2		10	
Тема № 5. Склад кримінального правопорушення	14			2		10	
Тема № 6. Об'єкт кримінального правопорушення	10					10	
Тема № 7. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення	12			2		10	
Тема № 8. Суб'єкт кримінального правопорушення	10					10	
Тема № 9. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення	10					10	
Всього за семестр № 2:	90	2		8		80	
Семестр № 4							
Тема № 10. Стадії вчинення кримінального правопорушення	12			2		10	Курсова робота, екзамен

Тема № 11. Співучасть у кримінальному правопорушенні	14	2		2		10
Тема № 12. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень	12			2		10
Тема № 13. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	10					10
Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності	10					10
Тема № 15. Покарання та його види	11	1				10
Тема № 16. Призначення покарання	11	1				10
Тема № 17. Звільнення від покарання та його відбування	10					10
Тема № 18. Судимість, її погашення та зняття	10					10
Тема № 19. Обмежувальні заходи й інші заходи кримінально-правового характеру. Заходи щодо юридичних осіб	10					10
Тема № 20. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	10					10
Всього за семестр № 4:	120	4		6		110

3. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1. Поняття кримінального права

Практичне заняття

Тема: Поняття кримінального права.

Кількість годин – 2. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Виникнення поняття «кримінальне право» та загальна характеристика чотирьох значень цього поняття.
2. Кримінальне право як галузь законодавства (предмет, метод, завдання та функції кримінального законодавства).
3. Кримінальне право як галузь права. Принципи кримінального права, правозастосування та правотворчість як складові компоненти галузі кримінального права.
4. Наука кримінального права. Предмет і методи науки кримінального права.
5. Кримінальне право як навчальна дисципліна.
6. Кримінальне право та суміжні правові галузі.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1 – 3; основна література: 1 - 7; додаткова література: 1, 31.

Тема № 2. Закон про кримінальну відповідальність

Практичне заняття

Тема: Закон про кримінальну відповідальність

Кількість годин – 2. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття Закону про кримінальну відповідальність.
2. Структура Кримінального кодексу України
3. Структура кримінально-правової норми. Види диспозицій та санкцій.
4. Поняття та види тлумачення Закону про кримінальну відповідальність.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1 – 3; основна література: 1 – 7; додаткова література: 1, 31.

Тема: Дія Закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі **Практичне заняття**

Кількість годин - 2. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Порядок набрання та втрати чинності законом про кримінальну відповідальність.
2. Дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Зворотна дія закону.
3. Зміст принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі.
4. Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, та особи, яка засуджена за вчинення злочину.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 -7; додаткова література: 31.

Тема № 3. Кримінальна відповідальність

Практичне заняття

Кількість годин - 2г. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття кримінальної відповідальності.
2. Момент виникнення та припинення кримінальної відповідальності.
3. Форми реалізації кримінальної відповідальності.
4. Підстава кримінальної відповідальності.
5. Обставини, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності.

Методичні вказівки

Починаючи вивчення даної теми, слід мати на увазі, що у сучасній літературі поняття «кримінальна відповідальність» розглядається у двох розуміннях – вузькому та широкому. У вузькому розумінні кримінальна відповідальність розглядається як реакція держави на вчинене в минулому кримінальне правопорушення та як несприятливі наслідки для винної особи після кримінально-протиправної поведінки, тобто як негативна (ретроспективна) відповідальність. У широкому розумінні кримінальна відповідальність розглядається як комплексний кримінально-правовий інститут, в якому в нерозривному діалектичному зв'язку перебувають негативний та позитивний аспекти кримінальної відповідальності, оскільки кримінальний закон не тільки передбачає несприятливі наслідки за вчинення кримінально-протиправного посягання, але й містить норми, які стимулюють правомірну поведінку.

При розгляді другого питання варто зазначити, що кримінальна відповідальність протікає в рамках кримінально-правових відносин, проте їх часові межі є різними. Наступає негативна (ретроспективна) кримінальна відповідальність з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду. Це положення закріплене в рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 р. у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень ч. 3 ст. 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканість). Момент закінчення такої відповідальності пов'язують з моментом погашення або зняття судимості. Однак такий погляд на момент виникнення і припинення кримінальної відповідальності не є загальновизнаним у науці кримінального права.

При вивченні третього питання теми рекомендується проаналізувати три основні форми реалізації ретроспективної кримінальної відповідальності (в науковій літературі іноді ці форми називають видами індивідуалізації

кримінальної відповідальності): перша – засудження винного, виражене в обвинувальному вирокі суду, не пов'язане з призначенням йому кримінального покарання; друга форма – засудження особи, поєднане з призначенням їй конкретної міри покарання, від реального відбування якого вона звільняється; третя (найбільш типова форма) – засудження особи з призначенням їй конкретного виду та міри покарання, поєднане з необхідністю його відбування. Слід пам'ятати, що останні дві форми реалізації кримінальної відповідальності створюють у особи судимість як правовий наслідок засудження її до певної міри покарання.

Розглядаючи четверте питання, необхідно звернути увагу на те, що згідно з ч. 1 ст. 2 КК «підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом». Як видно з тексту Закону, в межах єдиної підстави кримінальної відповідальності можна виділити фактичну та юридичну (правову) сторони. Фактична сторона – це вчинення в реальній дійсності суспільно небезпечного діяння. А юридична (правова) сторона – це передбачення такого діяння у відповідному складі кримінального правопорушення, що міститься в КК України. При цьому також слід мати на увазі, що кримінальна відповідальність – це реакція держави на вчинене особою кримінально-протиправне посягання, яка знаходить своє вираження в обвинувальному вирокі суду, на що прямо вказує ч. 2 ст. 2 КК. Таким чином, в межах єдиної підстави кримінальної відповідальності слід розрізняти матеріальний та процесуальний аспекти (компоненти), де матеріальний аспект (компонент), передбачений ч. 1 ст. 2 КК, має фактичну та юридичну (правову) сторони, а процесуальний аспект (компонент), передбачений ч. 2 ст. 2 КК, має вигляд обвинувального вироку суду.

При вивченні студентами п'ятого питання необхідно знати, що дані обставини розглядаються у сучасній кримінально-правовій літературі як досить широка категорія, котра включає до себе як обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, а також інші обставини, наявність яких виключає можливість застосування кримінальної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 2 – 5.

Тема № 4. Кримінальне правопорушення та його види.

Практичне заняття

Кількість годин -2 г. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття кримінального правопорушення.
2. Ознаки та елементи кримінального правопорушення як вольового

вчинку людини.

3. Класифікація кримінальних правопорушень

4. Загальне визначення кримінального правопорушення в законі про кримінальну відповідальність.

5. Кримінально-правове значення правомірного вчинку (правомірної поведінки).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 6, 16.

Тема № 5. Склад кримінального правопорушення Практичне заняття

Кількість годин - 2. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття складу кримінального правопорушення.
2. Класифікація складів кримінальних правопорушень
3. Ознаки складу кримінального правопорушення.
4. Співвідношення елементів кримінального правопорушення як вчиненого в реальній дійсності кримінально-протиправного посягання та ознак складу кримінального правопорушення.
5. Поняття складу правомірного вчинку (правомірної поведінки) та інших діянь, вчинених за обставин, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності.
6. Кваліфікація кримінального правопорушення: поняття, види, підстави кваліфікації та правила кваліфікації при конкуренції та колізії правових норм.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 7, 31.

Тема № 6. Об'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття об'єкта кримінально-протиправного посягання та ознак об'єкта у складах кримінальних правопорушень.
2. Види об'єктів кримінально-протиправних посягань та ознак об'єктів у складах кримінальних правопорушень.
3. Предмет кримінального правопорушення та його значення.
4. Потерпілий від кримінального правопорушення.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 8.

Тема № 7. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.

Практичне заняття № 1

Кількість годин - 2. (Денна та заочна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення як реально вчинюваного кримінально-протиправного посягання та ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
2. Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність. Властивості, що притаманні вчинюваному в реальній дійсності діянню.
3. Класифікація дій.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 9,

Практичне заняття № 2, 3

Тема: Об'єктивна сторона кримінального правопорушення та ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення

Кількість годин - 4. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Суспільно небезпечні наслідки
2. Причинний зв'язок між діянням та наслідками..
3. Місце, час, спосіб, обстановка та засоби вчинення кримінального правопорушення.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 9.

Тема № 8. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)

Практичне заняття № 1

Тема: *Поняття та ознаки суб'єкта кримінального правопорушення*
Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття особи, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкта кримінального правопорушення).
2. Недоцільність визнання суб'єктом кримінального правопорушення юридичної особи або держави.
3. Стан осудності суб'єкта кримінального правопорушення.
4. Вік, з якого настає кримінальна відповідальність.
5. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення: ознаки та види.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 10 –

12.

Практичне зняття № 2

Тема: Неосудність та обмежена осудність у кримінальному праві

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Неосудність за кримінальним правом. Формула та критерії неосудності за Кримінальним кодексом України.
2. Поняття обмеженої осудності, критерії та наслідки визнання особи обмежено осудною.
3. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 10 –

Тема № 9. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення**Практичне заняття № 1**

Тема: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення та ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення

Кількість годин -2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття суб'єктивної сторони кримінального правопорушення як реально вчинюваного кримінально-протиправного посягання та ознак суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
2. Поняття і значення вини.
3. Умисел та його види.
4. Необережність та її види.
5. Випадок (казус).

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 13 – 15,

Практичне заняття № 2. 3.

Тема: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення та ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення

Кількість годин - 4. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Мотив, мета та інші компоненти психічної діяльності особи, яка вчиняє кримінально-протиправне посягання.
2. Мотив та мета як ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Їх значення для кваліфікації та притягнення особи до кримінальної відповідальності.
3. Емоційний стан особи, що вчиняє кримінально-протиправне посягання. Його значення для кваліфікації та притягнення особи до кримінальної відповідальності.
4. Юридична помилка: поняття, види та значення.
5. Фактична помилка: поняття, види та значення.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 13 – 15.

Тема №10. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Практичне заняття № 1.

Тема: Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення

Кількість годин-2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Поняття закінченого кримінального правопорушення. Момент закінчення діянь, що кваліфікуються за складами з ознаками наслідків, без ознак наслідків та усіченими складами.
3. Поняття незакінченого кримінального правопорушення та його види.
4. Поняття готування до кримінального правопорушення (злочину), його об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 16, 31.

Практичне заняття № 2

Тема: Особливості кримінальної відповідальності за готування до злочину та замах на кримінальне правопорушення. Добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття замаху на кримінальне правопорушення, його об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види замаху.

2. Відмежування замаху на кримінальне правопорушення від закінченого кримінального правопорушення та готування до злочину.

3. Особливості кримінальної відповідальності за готування до злочину та замах на кримінальне правопорушення.

4. Поняття добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення, її ознаки та правові наслідки.

5. Діяльне каяття, його ознаки та відмінність від добровільної відмови. Правові наслідки діяльного каяття.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного

розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 16, 31.

Тема № 11. Співучасть у кримінальному правопорушенні

Практичне заняття № 1

Тема: Поняття та ознаки співучасті у вчиненні кримінального правопорушення

Кількість годин -2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття та ознаки співучасті у вчиненні кримінального правопорушення.
2. Види співучасників.
3. Форми співучасті.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2, 4; основна література: 1 – 7; додаткова література: 17 – 21, 31.

Практичне заняття № 2

Тема: Особливості відповідальності за співучасть

Кількість годин – 2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Особливості відповідальності співучасників.
2. Спеціальні питання відповідальності за співучасть.
3. Поняття й види причетності до кримінального правопорушення, її правові наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2, 5; основна література: 1 – 7; додаткова література: 17 – 21, 31.

Тема № 12. Повторність, сукупність і рецидив кримінальних правопорушень

Практичне заняття

Тема: Поняття множинності кримінальних правопорушень та складів кримінальних правопорушень

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття множинності кримінальних правопорушень та складів кримінальних правопорушень.
2. Поняття та ознаки та види повторності кримінальних правопорушень.
3. Поняття, ознаки та види рецидиву кримінальних правопорушень.

4. Поняття ознаки та види сукупності кримінальних правопорушень (складів кримінальних правопорушень).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2, 5; основна література: 1 – 7; додаткова література: 22, 31.

Тема № 13. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Практичне заняття № 1

Тема: Поняття та ознаки обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика правового інституту обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

2. Класифікація обставин, що виключають кримінальну протиправність

діяння.

3. Підстави виникнення стану необхідної оборони.
4. Ознаки правомірного заподіяння шкоди в стані необхідної оборони.
5. Перевищення меж необхідної оборони.
6. Підстави виникнення стану уявної оборони.
7. Відмежування уявної оборони від необхідної оборони.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
  3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
  4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 5, 31.

Практичне заняття № 2, 3.

Тема: Підстави та ознаки окремих обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння

Кількість годин – 4 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди при затриманні особи,

що вчинила кримінальне правопорушення.

2. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди в стані крайньої необхідності.

3. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди під впливом фізичного або психічного примусу.

4. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди при виконанні наказу або розпорядження.

5. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди при вчинення діяння пов'язаного з ризиком.

6. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

7. Підстави та ознаки правомірного заподіяння шкоди при виконанні обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 5, 31.

Тема № 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Практичне заняття № 1, 2

Тема: Поняття звільнення від кримінальної відповідальності та його види

Кількість годин - 4. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності і його правові наслідки.
2. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Підстави й умови загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності:
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям та у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).
- III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)
  1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
  2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх

розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 23,

Тема № 15. Покарання та його види

Практичне заняття

Тема: Покарання та його види

Кількість годин -2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття, значення та ознаки покарання.
2. Мета покарання.
3. Система покарань.
4. Класифікація покарань.
5. Основні покарання.
6. Додаткові покарання.
7. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 25 – 27.

Тема № 16. Призначення покарання

Практичне заняття № 1, 2, 3

Тема: «Призначення покарання».

Кількість годин -6. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Принципи призначення покарання.
2. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України.
3. Обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання та їх значення для призначення покарання.
4. Призначення покарання за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті.
5. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
6. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та за сукупністю вироків.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності

часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 25 –

Тема № 17. Звільнення від покарання та його відбування

Практичне заняття № 1

Тема: Поняття звільнення від покарання та його відбування

Кількість годин - 2. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття звільнення від покарання.
2. Види звільнення від покарання.
3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
4. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 25 – 27, 31.

Практичне заняття № 2, 3

Тема: Види звільнення від покарання

Кількість годин-4 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності, а також на підставі ч. 5 ст. 49 КК.

2. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.

3. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

4. Звільнення від покарання за хворобою.

5. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акту про помилування.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.
2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.
3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.
4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА.

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 31.

Тема № 18. Судимість, її погашення та зняття

Семінарське заняття

Тема: Судимість, її погашення та зняття

Кількість годин -2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття і значення судимості. Правові наслідки судимості. Особи, які визнаються такими, що не мають судимості.
2. Погашення судимості. Строки погашення судимості.
3. Обчислення строків погашення судимості. Наслідки вчинення нового кримінального правопорушення протягом цих строків (ст. 90 КК).
4. Зняття судимості та умови його застосування (ст. 91 КК). Відмінність зняття судимості від її погашення. Види зняття судимості.

План проведення заняття:

- I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)
  1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.
  2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.
  3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.
- II. Порядок проведення основної частини заняття.
  1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).
  2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)
  3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності

часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 31.

Тема № 19. Обмежувальні заходи й інші заходи кримінально-правового характеру. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Практичне заняття № 1

Тема: Обмежувальні заходи й інші заходи кримінально-правового характеру: поняття та види

Кількість годин -2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття та види обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.
2. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру.
3. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру.
4. Види примусових заходів медичного характеру та критерії їх призначення.
5. Примусове лікування.
6. Спеціальна конфіскація

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним

обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 28, 31.

Практичне заняття № 2

Тема: Поняття та види заходів кримінально-правового характеру та його види

Кількість годин -2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття та підстави для застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

2. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру .

3. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зав'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного зайняття у разі наявності

часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 29, 31.

Тема № 20. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Практичне заняття

Тема: Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Кількість годин -2 г. (Денна форма навчання). Місце проведення аудиторія.

Навчальні питання:

1. Загальні засади кримінальної відповідальності неповнолітніх.

2. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності .

3. Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх та особливості призначення цих покарань.

4. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

5. Особливості погашення та зняття судимості стосовно неповнолітніх.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття (5 хв.)

1. Перевірка наявності студентів та їх підготовки до заняття.

2. Визначити мету та завдання заняття, місця теми в структурі навчальної дисципліни, міждисциплінарних зв'язків, практичної спрямованості навчального матеріалу.

3. Роз'яснити план та порядок проведення заняття, наголосити на особливостях розгляду окремих питань та практичних завдань, що потребують особливої уваги з урахуванням стану законодавства та судової практики.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю рівня теоретичної підготовки студентів до практичного заняття шляхом вибіркового опиту студентів з питань теми практичного заняття (20 хв.).

2. Розгляд виконаних під час самопідготовки практичних завдань з колективним

обговоренням можливих варіантів рішень (50 хв.)

3. Розв'язання практичних завдань без їх попереднього позааудиторного розгляду студентами (факультативна частина практичного заняття у разі наявності часу).

III. Порядок проведення заключної частини заняття (15 хв.)

1. Підведення підсумків засвоєння студентами знань теоретичного матеріалу, практичних вмінь і навичок їх використання під час розгляду практичних завдань.

2. Додаткове роз'яснення питань, що викликали певні ускладнення щодо їх розв'язання на практичному занятті.

3. Оцінювання підготовки кожного студента до практичного заняття з аргументацією отриманої оцінки за роботу на занятті.

4. Постановка завдань студентам на самопідготовку до наступних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти: 1, 2; основна література: 1 – 7; додаткова література: 30.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативні акти

1. Конституція України : Закон України від 24.06.1996 р. № 254к. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп 2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). Справа № 1-33/2004 URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинених стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04 червня 2010 р. № 7. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Основна література

1. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб./ О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Орлова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. проф. О. М.

- Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Ященко, В. Б. Харченко, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2019. 480 с.
  4. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. Харків : Право, 2018. 142 с.
  5. Словник Загальної частини кримінального права України / автори-упорядники С. Ф. Денисов, М. В. Пузиревський. Чернігів : Вид-во «Десна Поліграф», 2018. 536 с.
  6. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за ред. О. М. Литвинова. Харків : Константа, 2017. 448 с.
  7. Шульга А. М., Павліковський В. І., Вапсва Ю. А. Кримінальне право України. Основні питання та відповіді : посібник. Харків : Майдан, 2014. 276 с.

Додаткова література

1. Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та практичні проблеми : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. Івано-Франківськ – Харків : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 419 с.
2. Панов М. І. Кримінальна відповідальність : поняття, принципи, підстава // *Право України*. 2012. № 8. С. 249 – 259.
3. Хряпінський П. В. Позитивна кримінальна відповідальність (зміст, форми та реалізація) : науковий нарис. Запоріжжя : ТОВ «КСК-альянс», 2008. 110 с.
4. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2008. 192 с.
5. Ященко А. М. Обставини, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності // Політика у сфері боротьби зі злочинністю : матеріали наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 9 – 10 грудня 2016 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 140 – 145.
6. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу. Київ : Атіка, 2008. 352с.
7. Самотієвич В. О. Відмежування кваліфікованих від самостійних складів кримінальних правопорушень // *Публічне право*. 2021. № 1. С.147 – 154.
8. Ємельянов В. П., Коростиленко А. В. Дискусійні питання щодо загального поняття об'єкта злочинів. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 255 – 259.
9. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення. Київ : Дакор, 2009. 736 с.
10. Магарін С. С., Бараненко Д. В. Суб'єкт злочину за новим кримінальним законодавством України : монографія / за ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса : Астропринт, 2001. 104 с.

11. Дудоров О. Проблема юридичної особи як суб'єкта злочину та її вирішення у проектах КК України // *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 2. С. 133 – 141.
12. Гуренко Д. Ю., Ємельянов В. П. Актуальні питання щодо визначення суб'єкта злочинів // *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 280 – 283.
13. Воробей П. А. Кримінально-правове ставлення в вину. Київ : Атіка, 2009. 176 с.
14. Ємельянов В. П., Харченко В. Б. Особливості законодавчої конструкції та визначення форм вини кримінальних правопорушень з похідними наслідками // *Прикарпатський юридичний вісник : збірн. наук. праць : науково-практичне видання*. Вип. 6 (41). Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 97 – 102.
15. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину. Київ : Атіка, 2002. 144 с.
16. Тихий В. П., Панов М. І. Злочин, його види та стадії : наук.-практ. комент . Київ : Прометей, 2007. 40 с.
17. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність. Київ : ІДП НАН України; РВВ ЛДУВС, 2013. 560 с.
18. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2012. 208 с.
19. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : монографія. Харків СПДФО Вапнярчук Н. М., 2005. 256 с.
20. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
21. Лемешко О. М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину. Харків : ФІНН, 2003. 160 с.
22. Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів : поняття, види, призначення покарання. Харків : ФІНН, 2008. 336 с.
23. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ : Атіка, 2004. 208 с.
24. Куц В. М., Ященко А. М. Примирення учасників кримінально-правового конфлікту (кримінально-правовий аспект) : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 328 с.
25. Малярченко В. Т. Про покарання новим Кримінальним кодексом України : монографія. Київ : Фонд «Правова ініціатива», 2003. 156 с.
26. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України : монографія. Луганськ : РВВ ЛАВС, 2005. 240 с.
27. Денисова Т. А. Покарання: кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2007. 288 с.
28. Музика А. А. Примусові заходи медичного характеру : монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 1997. 125 с.
29. Крижановський М. В., Ященко А. М. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : монографія. Харків : Право, 2020. 264 с.

30. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія. Київ : Атіка, 2004. 240 с.
31. Велика українська юридична енциклопедія : У 20 томах. Том 17. Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1064 с.